

sagrado de sus deseos, penas, odios, alegrías, tristezas, defectos, virtudes, amores y rezos, y juntamente con ellos pueblo e idioma habrán conseguido su más exacta y tenaz perduración.

Javier, 12-9-1956

Antonio Zabala, S. J.

Maipuruak itza eskatzeko eskubidea eman du ta Valentin Aurre jaunak badiño: Urrunetik etorri naz zeuon artera ta ikusi dot euskerea eztala gauza edozer gai erabilteko ta biotzean arantzaz zorrotz bat eroango dot batzar onetatik, da danori diñotsuet aurrean gure euskelzaletasuna egizkoa eztala. Esan dot.

Goizeko jardunak bukatu ta arratsaldean 4 1/2-etan jarraitu da. Jose Luis Alvarez-en agiriko karta bat irakurri da. Ona emen:

KARTA IDIGIA

Arantzazun biltzen zeraten guziori:

Alfontso'k esana nekien espaldidanik biltzar atsegin orren berri; ta ezin joateagatik pena aundia izan dut.

Alere, nolabait or egon naiean, eskutitz bat bidaltzea bururatu zait. Eta ona beteta nere asmoa.

Euskeraren beraka gorria.

Ez dizuet onetaz geiegi itzegingo. Euskaltzale geran guziok biotzondoan iltzatuta daramagu bere galeraren arantza.

Geroz eta aulago dugu euskera aozkoa: zenbait erri txikitan baizik ez dute aurrak eta gazteak egiten. Zaarrak ba-dijoaz. Gaurko bere baliogabeak eraginda aldegin diote euskaldunak toki geienetan, eta izkuntzaren giarra galtzen da non-nai. Egiñaletan itzaltzen ari zaigu: begiak ideki ta naikoa da.

Baikor batzuen ustez, ordea, ez da orrelakorik gertatzen euskal literaturan, edo, zeatzago esateko, euskera idatzian. Zoritzarrez ez nator bat aiekin, erdizka baizik. Goraka dijoa euskal literatura,

egia esan; baña beraka literatura orren euskera. Euskerari buruz ez dago alderatzerik ere: askoz obeto ta jatorrago erabiltzen zuten euskera antziñako euskal idazle askok, gaurkoak baño.

Apaiz aiek kaxkarrak ziran, alegia, idazle: bañan euskaldun biziak, ia eredutzat artzekoak gaur bertan, orri buruz. Indarra ta odola ditu, esate baterako, Axular'en euskerak; gaur oso gutxitan ezpada, ez ditu ez bata ta ez bestea, ta gutziz odolgabe ta aula da jaiotzaz.

Euskerak eskatzen duen jokaera ta gurea.

Euskeraren egokera ain txarra izanda, ezin dugu txantxetan edo erdipurdi artu bere biziari dagokion sendabidea. Euskeraren bizia zññez nai ezduena ez da benetako euskalzalea.

Onengatik gauza bat eskatzen digu euskeraren egokerak euskaltzale guzioi: gogor lan egiteko agindu irmoa. Norberekeriak eta jokaera errazak utzi bear ditugu azkarki ta bein eta betiko.

Alabaña, batez beste, ta bereizkuntza ondragarri batzuk egin da gero, au esan diteke nere ustez guri buruz: biguñak gerala oso.

Eragozpenak.

Ona emen leloa. Ba-dakigu denok (aipatu bearrik ere ez dago) traba ta eragozpen aundiak daudela, ta abar. Zoritxarrez, asko kontsolatzen bide-gaitu puntu au goratzeak, eta errazegi gelditzen gera lasai, aiek izan eta betebearrak aldatuko bai lirean. Ez orixe: gure burua trankil eta errugabe gorde arren, ez da euskera salbatuko. Egin egin bear da: eragozpenak aipatzuz denbora galdu baizik ez dugu egiten.

Ortaz, eten dezagun gure merituak aipatzeko seta: euskera salbatzeko bidean eskierki jartzean izango ditugu ibaziak. Ordu-rarte ezta txikiak ere. "Akabatzeari dagoka koroa, ta ez hasteari". (Axular'ek). Kontzientzia garbiakin eta asmo ederraz ez dugu ezer lortzen, geure buruak lasaitu ta gezurtaratu baizik.

Solas-billa.

Erderaz esanez, "amateurismoa" da gure jokaera biguñaren erroa, Euskeraren alde lan egiten dugunok solas-billa bide-gabiltz. Oso gutxi dira euskerarenari lan gogorra deritzatenak; ez berez errexa ta eroso delako, bakoitzak, beti ta orotan, nai duena ta nai duen erara egiten duelako baizik.

Edozein lanetan, autsi edo aaztu ezin ditezken betebearrak dira asteko arauak. Onetan ordea, ez bide-dago ezer azkatasun eroa baizik.

Denok egin nai dugu "zerbait" (zerbaitxo jarriko nukean goz), eta ortaz gañera, nai dugun erara egin bear dugu "zerbait"

au. Zer da jokaera ori itz batera bilduta, anarkia utsa baizik? Ta auxe da euskaltzaleoi (eta nolako zoritxarrez aitortzen dut) dago-kigun itza: anarkia.

Bizitzaren eginkizunetan lotuta gaudela-ta, onatx azkabidea; euskerari eman ez geure esku biur gaitezke, gogoan ditugun txo-txolokeri guziak egiteko.

Eta anarkiro beñipein gogor lan egingo ba-genu, ez giñake gaizki izango. Baña au berau ere ez da gertatu oi: aisa, solas-moduan, txolarteetan gera euskalzale. Bizitzatik kanpora dugu euskalzaletasuna. Gauza bat bide da bizia, ta beste bat euskera. Zer egin dezakegu era orretara jokatzuz?

Egiñetako arazoan, iñork ez daki bestearen berri. Gorrak gera bata besteentzat, eta sekulako indarrak galtzen ditugu onela.

Izkuntzakoak zer esanik ez. Gure izkuntzan dagoena baño anarkia aundiagoa arkitzea gauza zalla da, oso zalla.

Mugarik ez dago edo; bata garbizale, bestea mordollozale, iñor ez "euskal"-zale. Berak ez bestek ulertzen duen euskera "personala" sortzen du bakoitzak, eta kitto: ontzat ematen ez ba-da, besteak dijoaz oker...

Nork aztertzen ditu antziñako gure izkribatzalleak? Oso gu-txik, eta auetxek ere izaten dira aurriritzi gogorren jopuak.

Osakuntza aundia bear du euskerak gaurko bizikeran gai izateko. Egia esan, eta euskeraren sufijatzeari eskerrak, berritze ederra egin diteke euskera beretik irten gabe, ta au egin bear da al denetan.

Bañan asmakari ta kontzetu berri ugari ekarri dizkigu zibi-lizazioak, oso itz bereziakin batera, ta euskera "garbia" egiteko asmoa txatxukeri utsa da, izkuntza batek ere egin ez duena, eta gure izkuntzan gertatuko ez den gauza. Zein da, garbizaleen us-tean, Europa'ko izkuntza "garbia"? Batere ez; alere, euskerak "garbia" izan bear... Baztertu egin bear dugu etimologi-arrazakeria, elburu bakartzat au artuz: euskera maitea *euskaldunen mintzabide biurtzekoa*.

Eta au lortze arren, anarkiari alde egin, eta beste erriak eta gure asabak egiten zutena arretaz aztertu. Euskera garbia etzaigu ajolik, bizia baizik. Izkuntza bizietan ez dago garbikeririk. Ain zuzen ere, erdaldunak sortu zuten euskera "garbiaren" mitoa.

Euskaltzaleen gutxietsi-miña.

Euskerak ezertarako balio ez duela ainbestetan entzunik, konplejua jarri zaigu. Edozein gauzatarako gai dela adierazi nai dugu, eta asieran beiak eta baserriak ba-ziran euskeraren gai ba-karra, Mekanika Ondulatoria ta Filosofia'ren aldera jo dugu gaur.

Gure orekaren falta agertzen du onek, eta ziturik ez dakarten alegiñetan galtzen ari gera gaur denbora.

Erderaz oso gutxi idazten da ukulluetako egitekoez, eta are gutxiago De Broglie'z edo Sartre'z. Zergatik, bada, asko bear euskeraz? Proporzioaz ari naiz.

Jo dezagun, arren, erdira. Ba-dugu garaia...

Zintzotasunik ez.

Euskaltzaleak ez omen dugu fuldamenturik. Ta, izan ere, ez al da egia?

Eragozpenen betiko aitzekia jarri oi dugu gure burua garbitzeko; bañan au ez da aski. Euskal errebistak tajuz argitaratu, euskal eskolak metodoz eman, eta euskal arazo guziak zindoro eraman arte, ez dugu aipurik irabaziko, aipu ori merezi ez dugulako.

Gutxietsita ba-dago euskera, erauzi egin bear da gutxiespen ori indar dezaken guzia.

Onengatik, aldizkari berriak orain argitara eman opa izateari kaltegarria deritzait: finkatu ta sendotu egin bear ditugu lenbizi, orain nekez irtetzen diranak, gure laguntza osoa eskeñiz.

Asmo geiegi ta egite gutxi.

Euskeraren alde lan egitea, len esan dugu, oso zailla da gure onetan. Errezagoa zaigu asmo ta eginkizunetan burua ta itxaropena jartzea, lortutako arrakasta urrietan baño.

Emendik datorkigu joera galgarri bat: proie-tuetako itsasoan murgiltzen gera, ta ezer onik zeaztu ez arren, zerbait egiten dugula iritzirik, poztu egiten gera.

Geroko egitekoetan aritzea amets pozgarria dela-ta, aietatik irten eziñean gabiltz euskaltzaleak; aietara oitu gera, ta gogorra egiten zaigu zeatzetako zurrunbilluan burrukatzea.

Aldegin bear diogu joera kaltegarri oni. Gauzatu arte, proie-tuak eta asmoak ez dira ezer. Ori ta geiago ere bai, denbora xautu-arazten bai-digute lillura zoroetan.

Beraz, izan dezagun au goiburutzat: asi ez-baña daukaguna bukatu ta ondu.

Euskaltzaleen izakera.

Euskaltzaleok, gerez, amestiak gera. Aultasuna izaten da gure kupida-gaia, ta aula dakusagulako erruki izan gera asko euskeraz.

Au ondo dago, dudarik gabe. Bañan onela sentitzen dutenak, ez oi dira egite-gizonak; eta egite-gizonak bear ditu euskerak bere orretan.

Orra ba, euskaltzale egin gaitun birtute orixe kaltegarria zaigu euskeraren alde lanegiteko.

Euskaltzaleren ezpalekoak biguñak oi gera, antziñakoiak; aisago jartzen ditugu begiak atzoan biarrean baño; aula maiteago dugu sendoa baño, ta ezertarako balio ez duena naiago onurakorra baño. Itz batez esateko izpiritu praktikurik ez dugu.

Onengaitik, euskeraren bearrak jakin eta gure "akatsa" eza-gututa gero, arreta aundiagoa jarri bearko genuke aurrerakoan eginkizun praktikuak asmatzen, guztiz bearrezkoa bai-da au euskeraren salbaziorako.

Euskeraren bearrak baño aurreago jartzea gure griñak, ezin ontzat eman.

"Baliz"ko olak burnirik ez.

Ala dio esaera zaarrak, eta ondo esana gañera. Beste arotan egin genezakena etzaigu ardura: gaur egin dezakegunaz pentsatu bear dugu. Egin ditekena egin, eta ezin ditekena aaztu: ez dago onetaz beste aukerarik.

Eta gaur, nere ustez, bitara bil ditzakegu egin ditezken gauzak: 1.º) Gutxiengo edo minoria bat gertu. 2.º) Euskera gaitu, batu ta osatu.

Bi auker lortu arte, alperrik ari gera lanean; bi auker lortu ezkeru, berriz, lasaitu egin gindezke...

Onengaitik auker dituzute nere aolkuak:

a) Nork bere aldetik euskera alik eta sakonen ikasi. Onetarako, euskaltzale famatuene lanez baliatu, antziñako euskal literatura azterkatu ta euskal erriarekin al bait artueman estuenak euki.

b) Ba-dauden eskolak tajutu, alkartu ta eratu: aurrentza-koak eta euskaldun berrientzakoak.

c) Euskaltzaleen alkar-ezaguera biziagotu.

d) Orain ditugun euskal aldizkari ta erakundeak indartu.

e) Al ba-da, euskal jaiak egin. Onetarako, euskal teatroa zuzpertz.

Euskaltzaindiaren betekizuna.

Pozez ikusten dugu Euskaltzaindiaren piztutzea.

Erabakizkoa izan diteke oni guziari buruz Euskaltzaindiaren betekizuna. Bere bi adarrak odol berriz indarturik, abiadura ederra artu dezake, ta bi lan goragarri egin ditzazke:

1.º) Alegiñak bere babesean zuzendu.

2.º) Bere aipu guziarekin, eta, ofizialki, euskeraren batasuna zeaztu, ta euskera "personala" ta euskal berrikeri guziak ezetsi ta kondenatu.

Eta onekin, aski ta sobera barreiaz zaituedalakoan, urrundik, agur!

Jose Luis Alvarez.

Bukaeran Aita Goiriak eskatu du itza. Adierazten du aldizkari berriak sortzea eztuela uste kaltegarria denik, mesedegarri baizik. Gogora ekarten ditu leenago ateratzen ziren *Argia* ta *Ekin* eta orrelako papel bat berriz argitaratzea oso egokia litzakeala eta bere ustez Euskaltzaindia bide dela, zeren kaputxi-noak, frantziskotarrak, karmeldarrak, bakoitzak berea du. Esaten du nola erriaren biotz biotzean sartu bear litzaken euskera, onen kezka eta buruasteeri erantzun bat emanik.

Maipuruak, Mitxelena jaunak, Alvarez Enparanza jauna ezta goen ezkeru, bere lekutik aterata ere, erantzun dio eztuela uste jaun au aldizkari berriak sortzeko kontrakoa denik. Bere ustez, berririk eztugun bitartean alegin guztiak ditugunei emateko esan nai omen du

Aita Agirretzek badiño: Badakit emen asko daudela itz egin nai lutekenak. Baño eztaikit or aurrian dauden jaunak edo emen ikusten dituzten sotanak eta habituak bildurra ematen dien edo, eta askok itz egin nai luke, ezta egongo astirik...

Gaur goizean emen dagoan jaun agurgarri batek esan dit nola orain asi diran Bizkaian ateratzen *Anaitasuna* derizkion illeroko bat. Eta illeroko orretan erabiltzen dutela oso euskera mordoillozkoa eta egin duala eskutitz bat orren kontra. Ala ere beste asko daude Bizkaiko *Anaitasuna* orrek ekarten duan euskera orren alde. Gaude, ba, alde batetik euskera garbia nai dutenak, ta bestetik euskera berria ez, baizikan, erderatik, frantzasetik, latiniñetik edo beste nonbaitetik euskerak artu dituen eta artu lezazken itz guztiak onartzeko gertu daudenakin. Bi auek oso urruti dabilta alkarren artian, nola etorri litezken erdira. Nik alde batetik ikusten det oso bearrezkoa duala euskerak kanpoko izkuntzetatik itzak artzea, euskeratuta artzea. Beste aldetik ezdet ikusten eragozpenik euskerak nai baldin balitu itz berriak sortu Euskaltzaindiaren baimenarekin ta itz oiek jator izateko biderik baldin badute itz berri oiek ere artzeko. Or dago naasketa aundia ta ortaz uste det emen daudela asko